

Tale til Mette Holm 22. februar 2008 ved overrækkelse af Dansk Oversætterforbunds Ærespris

En oversættelse er en bro – mellem sprog, mellem kulturer og mellem mennesker. En sådan bro er lige så meget værd som tyve Storebæltsbroer, og så lukker den ikke engang i blæsevejr!

At konstruere denne slags broer solidt forudsætter en del forskellige egenskaber, hvoraf kun nogle kan læres. Man kan lære at forstå et eller flere fremmedsprog rigtig godt, og man kan lære at bruge sit modersmål med omtanke og et stort og præcist ordforråd. Man kan også lære rigtig meget om oversættelsesteorier og teknikker. Knap så enkelt er det at erhverve sig den omfattende almenviden, man helst skal have for at forstå tings kontekst, og den erfaring man har brug for til at opspore viden, som man ikke selv er i besiddelse af. Alle disse forudsætninger har Mette Holm, men derudover har hun opelsket den særegne intuition for mening, der gør at hun kan rumme en japansk tekst og forstå den i et japansk univers, samtidig med at hun kan omsætte den til klare og levende danske sætninger, der betyder at en dansk læser ikke føler at teksten er fremmed når han eller hun læser den.

Og broer mellem Japan og Danmark er alt andet lige sværere at bygge end broer over kortere afstande.

Der findes mange meninger om, hvordan oversættelser helst skal være. Skal de være så tæt på originalen som muligt, eller skal de føles som om de altid havde været en del af det sprog, de er oversat til? Svaret afhænger af hvilke læsere man oversætter for og hvilket formål oversættelsen har.

Ligesom vi kan finde en kinesisk oversættelse af Oscar Wildes skuespil, "The Picture of Dorian Gray", hvor personerne har kinesiske navne, omgivelserne er Taipei i det tyvende århundrede, alle begivenheder og genstande, der optræder i stykket er udskiftet med kinesiske ækvivalenter og alle homoseksuelle referencer er taget ud, så kan vi også finde oversættelser, der er så ærbødige mod originalens sprogform, at de er nærmest ulæselige for mennesker, der ikke kender originalen og derfor lige så godt kunne have læst teksten på originalsproget. Et sted mellem disse to yderpunkter må oversætteren vælge sit ståsted, og Mette Holm har valgt at skrive for danskere på en måde, så hendes oversættelser bliver en åben dør til forfatterens japanske univers – læseren skal ikke først afkode, hvad der egentlig står.

Der findes folk, der mener at oversættelsesarbejde snart vil kunne gøres hundrede procent af computere. Det dækker over en opfattelse af oversættelse som en en-til-en proces, hvor enhver enhed i et sprog kan erstattes af en enhed fra et andet sprog. Det kan måske en dag blive godt nok til nytteoversættelser som brugsanvisninger og lignende, men det vil i hvert fald ikke foreløbig blive en gangbar måde at oversætte litteratur på. Litterære oversættelser forudsætter en menneskelig oversætter, der er i stand til på alle planer – og ikke blot det sproglige – kan optræde som mediator mellem en japansk forfatter og hans dansk-sprogede læsere.

Gennem Mettes personlige kendskab til forfatteren Haruki Murakami har hun haft den særlige sproglige glæde, det er at vide, ikke alene hvad forfatteren skriver ned, men også lejlighedsvis at få at vide, hvorfor han gjorde det. Ord er jo tit tæt på hinanden og valget af det ene frem for det andet farver vores opfattelse. Om Mettes arbejde kan man for eksempel sige, at det er unikt, men også at det er enestående, alenestående, eksklusivt, udvalgt, unika, monopol og genskabt. Alle disse ord kan bruges om Mette Holms oversættelsesprojekt, men hver for sig har de en særlig klang. Og selv om det er svært på vores fælles modersmål at vælge mellem disse ord, må det stå alle klart at det er så meget mere vanskeligt på japansk, for nu at gå den modsatte vej af den vej, Mette med så stort held går på.

Hvordan er Mette Holm blevet i stand til at løse denne kæmpeopgave? Lad mig – med forlov – sige nogle få ord om Mette Holms baggrund:

Mette er født på Frederiksberg og efter studentereksamen rejste hun til Frankrig for at komme ud i verden og for at lære at væve. Senere startede hun som studerende ved Institut for Antropologi, men undervejs stødte hun på japansk kultur i form af dels bøger, dels tekstiler. Dette gav hende et heftigt ønske om at kombinere sin interesse for vævning med sin gryende interesse for Japan. Hun skiftede studium fra antropologi til japansk, hvorfra hun tog kandidateksamen i 1988. Under og efter studiet har Mette koncentreret sig dels om beherskelsen af det japanske sprog, dels om sin interesse for vævning og tekstiler. Det kunne godt lyde som om disse to interesser ikke har særlig meget med hinanden at gøre, men det har de nu nok alligevel. Tekstilernes tråde og harmoniske mønstre – og den tålmodighed som fremstillingen kræver – har faktisk en fin parallel i sprogets tråde og mønstre, som oversætteren med stor tålmodighed skal omsætte fra et udtryk til et andet.

Mette Holms første oversættelse var romanen "Kitchen" af Banana Yoshimoto. Den kom i 1994 på Gyldendal, og frem til 1997 oversatte Mette fire bøger fra japansk for Gyldendal. Da Gyldendal holdt op med at udgive romaner, der var oversat direkte fra japansk, overtog Klim heldigvis den fornemme opgave, og fra 2001 til nu er der udkommet fem store romaner af Haruki Murakami fra dette forlag, og der er flere på vej. Med denne indsats er Haruki Murakami blevet en kendt forfatter i Danmark, og hans til tider ret forunderlige univers er ikke længere fjernt og fremmed for en dansk læserskare.

Humaniora kan føre til alt - bare man forlader institutionen i tide, siges det. Og det er mig oprigtig talt en meget stor glæde at skulle promovere dig til denne pris, fordi du kommer fra humaniora på KU, fordi du forlod institutionen i tide, og fordi du ad konstruktive om end indviklede veje og vildveje, nåede frem til dette projekt: at genskabe et helt forfatterskab i en dansksproget version. Det sker ikke ofte, at udenlandske forfatterskaber på mindre tilgængelige sprog bliver genskabt på denne måde. Danmark er måske for lille et sprogområde til at have egen ballet, men det er i det mindste ikke for lille til Murakami og dig. De fremmede ord danser deres danske dans i din kyndige fortolkning. Verden er så stor, så stor - synger vi for Lasse, Lasse, Lille - men for at verden kan blive lidt mindre og noget mere forståelig, har Lasse brug for, når tiden kommer, at kunne læse om den. Og det er jo hvad du så fremragende har gjort - skaffet Lasse og Lassine en mulighed for at opleve noget af verden gennem litteraturen. Og kan vi ikke altid lønne det efter fortjeneste, kan vi i det mindste markere det ved priser som denne: Tillykke - til dig personligt - og i erkendelse af at hvor talent og kundskaber arbejder sammen, slår det lysende gnister, så vi som læsere får muligheder for at se lidt mere end den verden vi bare selv lever i.

Det er Mette Holms fortjeneste at Haruki Murakami er blevet en del af det danske litterære parnas. Ved at oversætte ham så konsistent, så flydende og så nærværende, har hun med stor dygtighed og omhu været i stand til bringe et lille hjørne af Japan inden for Danmarks grænser. Det er derfor hun fortjener Dansk Oversætterforbunds Ærespris.